

TÓTH ÁRPÁD

„A POLGÁROK JÓZANABB RÉSZE...”
POZSONY VÁLASZTOTT POLGÁRAI, 1790–1848
(Archontológia és prozopográfia)¹

A választott polgárság, e különféle időszakokban és a különböző városokban többféle néven ismert testület, eddig kevés kutató figyelmét keltette fel. Ez részben az- zal magyarázható, hogy a városok társadalmi szerveződése és politikai szervezete önmagában sem számít kikutatott területnek. Részben viszont azzal, hogy a választott község mint testület befolyása számos helyen jelképesé, névlegessé vált a XVIII. század folyamán. Ugyanakkor az utóbbi évtizedek németországi szakirodalmában például felértékelődött a „régii polgárság” szerkezetének vizsgálata, főként annak nyomán, hogy kiderült: jóval több közös szál kapcsolja a modern (burzsoá) polgársághoz, mint azt korábban feltételezték, és ennek nyomán a rendi polgárság legtekintélyesebb („patrícius”) tagjait tömörítő választott polgárság képe is új megvilágításba kerülhet.²

A magyarországi választott polgárságról szereshető átfogó ismereteink döntő- en Oszetzky Dénestől származnak, aki a rendi polgárság történetének utolsó más- fél évszázadát vizsgáló munkájában tárgyalta a választott polgárság helyzetét. E testület kialakulását azzal a folyamattal hozta összefüggésbe, hogy a XV–XVI. században az öszspolgári gyűlés egyre kevésbé bizonyult alkalmasnak az aktuáli- san felmerült ügyek megvitatására és megoldására, és egyre inkább a már azelőtt is létezett képviseleti formációk (belső és külső tanács) kezébe csúsztak át a dönté- sek. Megállapította, hogy ez a változás mindenütt végbement, ráadásul egyes ese- tekben az is látszik, hogy nem a hatalom birtokosai szorítják ki a tisztséget nem

-
- 1 A dolgozat egy több éve folyó kutatás egyes részeredményeit közli. Ennek célja a pozsonyi városi társadalom szerveződésének rekonstrukciója a fővárosból regionális központtá válás időszakában (1783–1848). A választott polgárságra vonatkozó adatgyűjtés az OTKA (F-47101) és a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj által támogatott projekthez illeszkedik, a fel- használt kiegészítő adatok gyűjtésekor a Research Support Scheme of the Open Society Institute (427/1998) és az OTKA (F-25995) anyagi támogatását élveztem.
 - 2 A kérdés magyar nyelvű áttekintésére ld. Ö. Kovács, 2004, mely a „régii polgárság” szerepét újraértékelő frankfurti projektet a kritikai észrevételekkel együtt mutatja be. Ö. Kovács, 2004. 118–125. p.

viselő polgárokat, hanem maga a polgárság válik passzívabbá, érdektelenebbé, és önként adja át helyét a választott városvezetőknek. Másfelől az is kitűnik Oszetzky adataiból, hogy az egyes városok között igen jelentős eltérés mutatkozik, nem csupán a tágabb választott testület elnevezésében (választott polgárság, választott község, külső tanács, *Genannte, centumviri*) és tagjainak számában (100, 60, 50, 24), hanem a folyamat időbeli megjelenése és lefolyásának szakaszai tekintetében is.

A XVIII. század közepére tehát a szabad királyi városokban a közvetlen demokráciát idéző politikai rendszert országosan felváltotta a közvetett szerkezet, amit azonban hiba lenne a mai értelemben vett képviseletnek tekinteni. Oszetzky arra is rámutat, hogy a rekrutáció módja és az ellenőrzés teljes hiánya a polgárság részéről az oligarchikus hatalomgyakorlás kialakulásához vezetett. Több fontos tisztség (így a tanácsnokoké, de a választott polgároké is) élethossziglan szólt, vagyis csak a (többnyire halálozás miatt) megüresedett posztokat lehetett betölteni a restauráció alkalmával, és még ezen esetekben is a tisztségek birtokosai oldották meg kooptáció útján az új tisztségviselők „megválasztását”. Különbséget legfeljebb az jelentett, hogy a jelölés és a választás joga hogyan oszlott meg. Oszetzky azt tekinti általánosnak, hogy mind az *electa communitas*, mind a tisztségviselők pótlásakor a tanács három jelöltje közül választhattak a választott polgárok — tehát végső soron a tanács gyakorolta az alapvető befolyást a leendő tisztségviselők kiválasztásakor. Miközben a mind több szakértelmet igénylő városigazgatás egyre inkább jogvégeztet személyek, főként ügyvédek javadalmává vált, akik közül számosan a városokba települt birtoktalan nemesek közül kerültek ki (ugyanakkor több esetben polgári származású városvezetők nyertek nemességet). Velük szemben a „polgári elemet” éppen a választott polgárság képviselte. Az utóbbinak pedig egyre kevesebb tényleges szava lehetett a döntésekben. A gazdasági kérdésekben legfeljebb véleményező jogköre maradt, és a fontos ügyek eldöntésére kiküldött ún. vegyes bizottságokban (*mixtae commissiones*) sem számított a választott polgároknak a tanácsnokokénál nagyobb létszáma, mivel *curiatim* (testületenként) szavazva hozták meg döntéseiket, ami a gyakorlatban a tanács akaratának érvényesülését jelentette.³

Az immár hét évtizede megjelent könyv e téziseit azóta legfeljebb árnyalták, ám összességében nem vitatták. Az egyik legújabb várostörténeti összefoglalás például úgy ábrázolja a választott polgárságot mint amelynek legjellemzőbb tevékenysége a panaszlevelek írása volt a városi tanács visszaéléseivel szemben, ám tiltakozásaik többnyire eredménytelenek maradtak.⁴ Az újabb eredmények közül kieme-

3 Oszetzky, 1935. 51–82. p.

4 Bácskai, 2002. 133–134. p.

lendő, hogy a választott polgárságnak megfelelő intézmény nem csupán szabad királyi városokban működött, hanem már a késő középkorban egyes mezővárosokban (pl. Liskán) is, vagy 1636-tól Szombathelyen, és külső tanács létéről értesülünk Miskolc esetében is, miután a város földesura, a Magyar Kamara 1789-ben a szabad királyi városok szervezetének mintájára alakította át a miskolci városigazgatást.⁵ A debreceni városvezetést feldolgozó tanulmány adatközlésre is vállalkozik, felsorolva a „nagytanács” teljes XVII. századi tagságának névsorát, „hivatali évét”, és megállapítja, hogy a tagok többsége nem a legnagyobb adózók közül került ki, hanem az adózók középső csoportjából.⁶ Több esetben értesülünk a választott polgárság rekrutációjának módjáról (pl. volt ahol az utcák delegáltak, Sopronban pedig felekezeti paritás érvényesült)⁷; illetve a külső tanács és a választott polgárság városonként eltérő szervezeti kapcsolatáról, mely pl. Szegeden és Budán is többször változott a XVIII. század folyamán.⁸ Jelen dolgozat szempontjából különös figyelmet érdemel a Budapest történetéről szóló monográfia, melynek szerzője a választott polgárokat a polgárkönyvben azonosítva figyelte meg az *electa communitas* (foglalkozási) összetételének változási tendenciáit.⁹

A szabad királyi városok oligarchikus berendezkedéséről felvázolt kép lehangoló ugyan, de megítéléséhez érdemes azt is figyelembe venni, hogy a korabeli Európa legurbanizáltabb országában, Angliában ennél is zártabb és „antidemokratikusabb” politikai szerkezet uralkodott egészen 1835-ig. Az angol helyi „önkormányzatok” történetét áttekintő klasszikus feldolgozás szerint a kiváltságolt városokra — egyébként a megyei szervezetekhez hasonlóan — általában jellemző az élethosszigan betöltött tisztség, a kooptáció mint a megüresedett posztok betöltésének technikája, és az ezekből fakadó korrupció és visszaélés, amit az is lehetővé tett, hogy a központi kormányzat nem tekintette feladatának a városi igazgatás felügyeletét. A szerzők ezt azzal magyarázzák, hogy a tisztségekre megválasztott személyek többnyire kézművesmesterek vagy kiskereskedők voltak, akik számára ellenállhatatlan csábítást jelentett a közpénzek saját érdeküknek megfelelő felhasználása.¹⁰ A XVIII. század angliai várostörténetét összefoglaló újabb munka ezt annyiban árnyalja, hogy különbséget tesz a „zárt” és a „nyílt szerkezetű”, a parlament által megerősített városok (*closed*, ill. *open corporations*) között pl. abban a

5 *Bácskai*, 1971. 13. p.; *Kiss*, 1971. 137. p.; *Stipta*, 2000. 711. p.

6 *Komoróczy*, 1971. 92–100. p. Korábban a budai és pesti választott polgárság névsorát Schmall Lajos közölte: *Schmall*, 1899. 131–168. p.

7 *Tirnitz*, 1971. 58. p.

8 *Nagy I.*, 1959.; *Vass*, 1985. 537–538. p.

9 *Nagy L.*, 429–430. p.

10 *Webb-Webb*, 1963. 1–46. p., különösen 31–33., 41–42. p.

tekintetben, hogy az előbbieken maguk a kiváltságok is rögzítették a kooptációs tisztújítási gyakorlatot, míg az utóbbiakban legalább elvben létezett választás. Az utóbbi típushoz tartozó városokban előfordulhatott a nagyobb létszámú külső tanács is (pl. *Common Council* néven). A városvezetés azonban a gyakorlatban mindenütt oligarchikus volt, ebben lényegi különbség nem mutatkozott.¹¹

Pozsony vonatkozásában hasonló kutatási eredmény eddig nem látott napvilágot (noha a város 1815–1848 közti történetét feldolgozó Sas Andor kitért a választott polgárság vizsgálatára is).¹² Holott a választott polgárság intézményének egyik első hazai felbukkanása éppen Pozsonyhoz kapcsolódik.¹³ A város korabeli politikai-társadalmi szerveződését fokozottan érdekessé teszi, hogy a rendies gyakorlat és a polgári dinamizmus sajátos találkozásának színhelye volt, ahol erős arisztokratikus hagyományok (II. József koráig itt működtek az országos kormányzások) éltek együtt a egyúttal magyar viszonylatban erős polgári tradíciókkal (amit például a XVIII. századi evangélikus iskola- és sajtókultúra bizonyít). 1783 után is számottevő maradt a kiváltságolt rendek jelenléte a városban, amit pl. a főnemesek és egyes birtokos köznemesek, továbbá a katolikus klérus kiterjedt házbirtoklása jelez. Feltűnő ugyanakkor, hogy — Pesttel vagy akár Kassával ellentétben — a városban élő nemesség nem vette fel számottevő arányban a polgári címet,¹⁴ keresztapaságot viszont gyakrabban vállalt polgárcsaládok mellett, és más módon is sok nemes vett részt a városi intézmények életében. Másfelől a polgárfelvétel szerkezetének vizsgálata azt mutatja, hogy míg a helyben születettek gyermekeinek — és azon belül is a polgári címet pozsonyi polgárok fiaiként megszerzőknek — a részaránya a XIX. század első felében folyamatosan nőtt, addig a specializált képzettségű kézművesek és a kereskedők nagyobb része továbbra is a bevándorlók közül került ki, akik közül számosan sok száz kilométer távolságból (pl. a német birodalom távoli területeiről) érkeztek a városba.¹⁵ Nyitottság és elzárkózás, változás és a rendies hagyományokhoz való ragaszkodás egyidejűleg jellemezték a polgári forradalmat megelőző évtizedekben Pozsonyt.

11 *Corfield*, 1982. 150–153. p.

12 *Sas*, 1973. 113–115. p.

13 Már 1376-ban említik a huszonnégy fős külső tanácsot, 1457-ben pedig hatvan fős *Genannte* működik. *Oszetky*, 1935. 115. p. (168. végjegyzet).

14 A *von* szócskával írt nevek előfordulása 10 alatt van az 1802–1849 közötti összes (3044) polgárfelvételi esetet tartalmazó adatbázisban, ám ezen belül két esetben biztosan tudható, hogy az illető nevét csupán honorácior foglalkozása alapján írták így, és az illető nem nemes (Scharitzer György ügyvéd, 1836 és Keller Mihály városi tisztviselő, 1827).

15 *Tóth*, 2000.; *Tóth*, 2003.

A pozsonyi választott polgárságot is ez a kettősség jellemezte. A fenti szakirodalmi áttekintés alapján a késő rendi korszak választott polgárságával kapcsolatban joggal vehető fel a kérdés: mi tartotta egyáltalán életben ezt a testületet, ha jogosítványai formálissá váltak? Pozsony esetében a helyzet furcsaságát fokozza, hogy az egyetlen kortársi városleírás szerzője, a városi vezetés szerkezetét is bemutató Ballus Pál helyi borkereskedő sem említi a „külső tanács” más funkcióját, mint a tisztségviselők megválasztását. Ez azért is figyelemre méltó, mivel a terjedelmes munka azt bizonyítja, hogy a szerző jól értesült a város belső életének részletekérdéseiben is, emellett Ballus a könyv megjelenését követő évben, 1824-ben maga is választott polgár lett, sőt 1827-ben, páratlanul rövid idő után, választott polgárság elnökének (*tribunus*, *Vormund*) is megválasztották.¹⁶

A választott község intézményét tárgyaló szakirodalom megállapításai három tematikai egységbe csoportosíthatók. Ezek közül az egyik a *testület* — mint a *várospolitikában* szerepet játszó szervezet — működését érinti, egy másik a *tisztújítás módját* taglalja, míg a harmadik az összetétel vizsgálata révén a választott polgárságot alkotó *egyének társadalmi helyzetét* vizsgálja. Az alábbiakban e szempontok szerint tagolva mutatom be röviden a pozsonyi választott polgárságot.

Pozsony esetében az első szempont alkalmazásának döntő akadálya, hogy a választott polgárság jegyzőkönyvei nem maradtak ránk a XIX. század első feléből, a testület állásfoglalásait tükröző iratok pedig feltehetően hiányosak. Alkalmas források hiányában lehetetlen választ adni olyan fontos kérdésekre, hogy mennyire volt politikai értelemben egységes vagy megosztott a testület, léteztek-e „frakciók”, kik voltak a leginkább befolyásos választott polgárok. Így a választott község ténykedésével kapcsolatban csupán esetlegesen kezünkbe került adatokra támaszkodva tehetünk megállapításokat. Tudjuk például, hogy a késő rendi korszakban a választott polgárság (egyébként a városban élő nemesség és a céhek képviselői mellett) évről évre delegált tagokat az adót kirovó testületbe, amely érdemi döntéseket hozott (pl. az adózók egyes csoportjainak kedvezményeket nyújtott), sőt az adózó háztartásokat végigjáró és az adókönyvet vezető személyek között is mindig találunk több választott polgárt.¹⁷ A választott község gyakran keveredett konfliktusba a tanáccsal, az 1840-es években egyebek között a tisztújítás szükségességé-

¹⁶ *Ballus*, 1823. 112. p.

¹⁷ Nevüket az adókönyvek bevezető részét képező, főként az adófclosztás szempontjait rögzítő rész (*Schema Contributionale*) tartalmazza. Több kötet szűrőpróbaszerű megvizsgálása alapján úgy tűnik, hogy a hivatalban lévő szószólón (*tribunus*, *Vormund*) és lakosként elődjén kívül az adókirovásban részt vevő választott polgárok személye évről évre változott. (AMIB 3.d., Daňové knihy)

vel kapcsolatban, a tanács által kötött különféle szerződések helyessége és a számadások valószerűsége kapcsán, továbbá amiatt, hogy nézetük szerint a tanács nem képviselte eléggé erőteljesen a város érdekeit példának okáért az országgyűlési szállások ügyében.¹⁸

Ami a tisztújítások gyakorlatát illeti, többnyire Pozsonyban is a máshol már megfigyelt szokások voltak érvényben. Az *electa communitas* itt is a tanács által javasolt három jelölt közül kellett, hogy válasszon, Pozsonyban azonban a tanács jelölési jogát a választott község korlátozta, amennyiben a magisztrátus a választott polgárok által előzetesen ajánlott hat jelölt közül volt köteles megnevezni három személyt.¹⁹ Ez azt sejteti, hogy (legalábbis formálisan) a választott polgárság jelentős befolyást gyakorolt a vezető posztok személyi összetételére. Egy másik pozsonyi sajátosság a felekezeti paritás szabálya, mely nem csupán a főtisztviselőkre volt érvényes (ha a polgármester és a városkapitány katolikus volt, akkor a bíró és a szószóló evangélikus, majd a soron következő restaurációkor a két felekezet által betöltött tisztségek megcserélődtek), hanem a tanácsnokok (6-6 katolikus és evangélikus) és a választott polgárok (50-50 fő a két felekezetből) arányaira is. De a szakhivatalok tisztségviselőinek (számvevők, adószedő) betöltésénél, sőt az írnokok kinevezésénél is előzetes szűrő feltétel volt a felekezeti hovatartozás.²⁰ A két nagy felekezet arányának fenntartása a vezető tisztségekben 1697 óta fennálló norma,²¹ ami annak idején az ellenreformáció érdekeit szolgálta, korszakunkban azonban az evangélikusoknak kedvezett, ugyanis a városi lakosságban a különböző források szerint a katolikusok aránya közel 80, az evangélikusoké mintegy 20 százalékot tett ki.²²

A tisztújításról szóló dokumentumok egy része nem csupán a megválasztott, hanem a választásban alulmaradt jelöltek nevét is tartalmazza.²³ Az ilyen esetek vizsgálata azt mutatja, hogy a megüresedett választott polgári helyekre olykor egy-

18 Pozsony sérelmezte a reformkori diéták idején, hogy a városnak ingyen kellett szállást nyújtania a követeknek és kíséretüknek, ami az ekkorra már fontos bevételi forrást jelentő házbérijövedelmet jelentősen csökkentette és kiszámíthatatlanná tette. AMB, Acta Electae Communitatis, 699. lad. Fasc. DD. 4.

19 Sas, 1973. 122. p.

20 1810-ben például a négy írnoki állás közül egyet nem tudott betölteni a tanács, mivel a szabályok értelmében evangélikus jelöltet kellene kineveznie, ám senki sem jelentkezett a tisztség-re. AMB 2.a. 76. 1810/225-229. (febr. 1, 30. p.).

21 Ballus, 1823. 110. p.

22 A csak közvetetten és véletlenszerűen ránk maradt források közül csupán egyet kiemelve: 1830-ban a (nemcsakot és papokat is magában foglaló, ugyanakkor a szabad királyi várost a szomszédos Váralja mezőváros nélkül számító) lélekszámra 29.674 főt regisztrált, akik közül 23.237 fő volt katolikus, 6150 fő evangélikus. Fényes, 1843. 442. p.

máshoz kapcsolódó mesterségek folytatóit jelölték (1810-ben pl. az egyik helyre egy-egy tímár-, szücs- és mészáros mestert, egy másikra két lakatos- és egy kovács mestert, egy harmadikra pedig három kereskedőt). Ennek alapján elképzelhető, hogy ezekben az esetekben — korporációs logikát követve — végső soron céhek vagy ezek csoportjai jelöltek személyeket azokra a helyekre, melyeket korábban saját céhtársaik töltöttek be; ez azonban viszonylag ritkán fordult elő.

Az is megfigyelhető, hogy az egy szavazási körben egyszer már alulmaradt jelölteket ugyanazon tisztújítás során újra jelölték. 1810-ben Kieszling Mátyás kereskedőt előbb nem választották meg (az esztergomi érsek Pozsonyban élő tisztartója kapott nála több szavazatot), egy újabb szavazáskor viszont megkapta a szavazattöbbséget. Mindkét szavazási fordulóban vetélytársa volt Pachel Pál cserepezőmester, akit azonban harmadszor is jelöltek, és ekkor jutott be a választott polgárok testületébe. Pachel az utóbbi szavazási fordulóban két olyan jelölnél kapott több szavazatot, akik egyszer már szintén alulmaradtak valamelyik korábbi szavazás során. Ez az eljárás arra enged következtetni, hogy már a jelölés szintjén olyan akarat érvényesült, amely bizonyos személyeket minden áron a választott polgárok közé akart juttatni, újabb és újabb esélyeket adva a kevés szavazatot kapottaknak. Azok közül pedig, akik 1810-es tisztújításkor nem lettek a választott község tagjai (ekkor tíz katolikus és két evangélikus választott polgárt kellett pótolni), többen néhány évvel később kerültek be a választott polgárság soraiba. Így az 1810-ben a szavazások során alulmaradt négy evangélikus jelölt közül rövidesen mindegyik tagja lett a választott polgárságnak — ketten 1815-ben, ketten pedig 1818-ban. Az is megállapítható tehát, hogy az első adandó alkalommal ezeket a személyeket választották meg erre a posztra, kivételt csak két polgár-nemes személlyel tettek: az egykori lelkész-esperes fiával, Dobay János patikussal és Habermayer Mátyás nagykereskedővel, aki királyi privilégium birtokában bányatermékekkel kereskedett; továbbá egy posztókereskedővel (1812-ben).²⁴ Összességében úgy tűnik, hogy a polgári közösségben létezett egy tekintély szerinti rangsor, mely a korábbi tisztújításokkor sikertelenül szerepelt jelölteket helyezte előtérbe a következő res-

23 Ezek közül a választott polgárok közé jelöltek nevét tartalmazza az 1798., az 1810., az 1812., az 1815. és az 1839. évi; az előbbiek a három jelölt nevét közlik, az utóbbi tisztújítási jegyzőkönyv viszont mind a hatét.

24 AMB 2.a. 76. 1124. (1810. ápr. 23., 261. p.) Habermayer esetében nem csupán személyes rangja magyarázhatja, hogy „megelőzhette” négy hitsoros jelöltársát a választott polgárrá válásban, hanem az is, hogy az 1812-es tisztújítás előtt néhány hónappal hunyt el két választott polgár rokona: Habermayer Gottfried kereskedő (aki Habermayer Mátyás apósa is volt!) és saját bátyja, Habermayer János Dániel patikus. Megválasztása tehát a tisztség „megörökléséért” is értelmezhető.

taurációk alkalmával. A további kutatások nyomán az is kiderülhet, hogy ez a gyakorlat csupán a zártabb protestáns közösség sajátossága vagy a katolikusokra is érvényes volt.²⁵

Ha a választott polgárság tagjait mint hasonló társadalmi helyzetű egyének csoportját vizsgáljuk, akkor érdemes abból kiindulnunk, hogy ők alkották a források alapján egyébként nehezen körülhatárolható „patriciusok” legtekintélyesebb részét. Összetételük, belső arányaik vizsgálata megmutathatja, hogy a polgárság (ill. a teljes városi lakosság) mely csoportjainak — milyen származási, foglalkozási adottsággal rendelkező tagjainak — volt elsősorban esélyük arra, hogy a választott polgárok közé kerülhessenek.

A polgári foglalkozás — pontosabban a polgárfelvételi jogcímként közölt megélhetési mód — szerinti megoszlást figyelembe véve szembevetendő különbség mutatkozik a katolikus és az evangélikus választott polgárok között. Míg a hagyományosan polgárinak minősülő (textillel, fűszerrel, fémmel folytatott) kereskedés, csakúgy mint az élőállattal vagy terménnyel nagyban űzött kereskedés, továbbá a könyvárusítás gyakran vezetett a választó polgárrá választáshoz mindkét felekezetben, addig a kézműves mesterségek egy része eltérő mértékben fordult elő a választott község két csoportjában. A nyersbőr feldolgozásán alapuló specializált iparágak protestáns mesterei — a tímárok és a szűcsök, akik közül többen olykor szőrmekereskedőként tűnnek fel a forrásokban — közül a XIX. század első felében heten lettek választott polgárok, hatan pedig még az előző században kerültek be a testületbe és még 1800 után is éltek. Ez az adat részint azért különös, mert 1802–1849 között csupán 14 protestáns tímárt és szűcsöt regisztráltak polgárként, részint azért, mert ugyanekkor csupán három katolikus tímárból lett választott polgár (szűcs egy sem). Hasonló aránytalanságot láthatunk egyes, az élelmezés szempontjából fontos iparágaknál, így a pékeknél (7, ill. 8 az 1800 után, ill. a XVIII. század végén a testületbe bekerült evangélikus választott polgárok száma), míg ezalatt egyetlen katolikus pék sem lett választott polgár; ill. a mészárosoknál, mely foglalkozás különösen a XVIII. század végéig adott sok evangélikus választott polgárt a városnak. Az idegenforgalomból és a magas igényű keresletből hasznot húzó foglalkozások is eltérő mértékben vezették a polgárokat a választott községbe. Az evangélikusoknál a választott polgárrá lett fogadósok száma figyelemre méltó (1800 után 4 fő, noha csupán 12-en éltek fogadó fenntartásából), addig a katolikus választott polgárok között négy kávéház-tulajdonost és két cukrászt találunk.

25 Az 1810-es tisztújításon a választott polgári rang elnyeréséről lemaradt katolikus jelöltek közül is többen a választott község tagjai lettek a későbbi években, a szavazás során alulmaradt jelöltek *többségből* azonban soha nem lett választott polgár.

Mindkét felekezetenél magas viszont a kereskedők, és alacsony a nagy létszámú, specializálatlan ruhaipari céhek részvételi aránya. Csak 4, ill. 6 fő képviselte az evangélikus, ill. a katolikus szabókat, vargákat és csizmadiákat, noha a XIX. század első felében 433 polgárt vettek fel ilyen megélhetésre hivatkozva. Még csekélyebb a fél évszázad során polgárként regisztrált 480, zömmel evangélikus szőlőműves képvisellete, mivel elsőként 1839-ben került be egy-egy protestáns és katolikus választott polgár a „nagytanácsba”, láthatóan a tisztújítást levezénylő királyi biztos nyomására. Az 1825–1827-es országgyűlésen kiküldött „publica-politico deputatio” által 1831-ben kidolgozott városi törvénytervezet idevágó javaslata nagyon is érintette tehát Pozsonyt, mely a fennálló helyzetet megváltoztatandó kimondta, hogy „a polgárok józanabb része [...] a választott község [...] az összes polgárok gyülekezetét képviseli”, és hogy összetételét tekintve „a polgárok valamennyi osztályából ... arányosan” álljon.²⁶

A választott polgárrá válás esélyét a polgári foglalkozáson túl az is befolyásolhatta, hogy a jelölt helyi származású vagy bevándorló volt-e. Az evangélikus vallású választott polgárok származáshelyének vizsgálata azt bizonyítja, hogy a Pozsonyban születettek száma meghaladta a bevándorlókét, bár a XIX. század első felében a városba betelepülőeknek folyamatosan jelentős esélyük volt a választott községbe való bekerülésre. Az 1800–1820 között megválasztottak közül mindössze 40%, az 1820 után a testületbe kerültek közül csak 47% született Pozsonyban. A kibocsátó származáshelyek között kiemelkedő jelentőségűek a környékbéli városok: Sopron (1800–1848 között tíz fő) és Győr a Dunántúlon, valamint a közeli Modor és Bazin, azonban a Felvidék keleti végéből és az erdélyi Szászföldről (Brassóból), csakúgy, mint a Német Birodalom távoli területeiről (Baden, Hannover), vagy éppen a legközelebb eső térségeiből (Szászországból, ill. a napóleoni háborúk időszakában a katolikus Bajorországhoz csatolt evangélikus Bayreuth fejedelemségből és Nürnberg városból) érkezett bevándorlóknak is sikerült a választott polgárok közé jutniuk.

Az alábbi adattár tartalmazza a választott polgárok házassági adatait is. Ezekből első látásra is kitűnik, hogy Pozsony (evangélikus) választott polgárai belterjes családi kapcsolatok hálójában éltek, ahol a vő gyakran szinte „megörökölte” az após helyét a választott községben. A sűrű szövetű családi hálózat mellett a jelek szerint a keresztszülői kapcsolat is szerepet játszhatott abban, hogy kikből lett választott polgár. Zetter Gottlieb, az *electa communitas* kevés vargamester tagjainak egyike pl. aligha foglalkozásának vagy származásának köszönhette, hogy választott polgár lett (apja pozsonyi szőlőműves volt), hanem talán kapcsolatainak, amit

26 Cszimadia, 1979. 161. p.

jelez, hogy a tekintélyes Geletneky család egyik tagja volt a keresztaja, mely család több (szűcs, ill. nagykereskedő) tagja is választott polgár lett a korszakban, egyiküket pedig városi tanácsnoknak is megválasztották.

A közölt adatok megerősítik azt a következtetést, hogy a pozsonyi választott polgárság erősen exkluzív összetételű testület volt, az is világos azonban, hogy az idegen származás nem volt kizáró ok. A függelékben közzétett életrajzi adatokat más típusú forrásokkal összevetve a további kutatás azt is tisztázhatja, hogy a választott polgárok névsora mennyire esett egybe a város legnagyobb adózók listájával, valamint hogy a városon belüli informális rang fokmérőjének tekinthető (keresztszülői, házassági és végrendelkezési tanúi) szerepek vonatkozásában mennyire sajátos a választott polgárok jelentősége. Az is megválaszolendő kérdés, hogy a protestánsokétól több szempontból különböző katolikus rendi polgárság csúcán lévő választott polgárság sajátosságai mennyiben tértek el az evangélikusokétól, és ehhez kapcsolódva az is vizsgálható, hogy a két felekezet patrícius polgársága mennyire tartott kapcsolatot egymással.

Adattár

Az adattár közlésének elveiről

A választott polgárok névjegyzékét három forráscsoport felhasználásával állítottam össze:

1. A nyilvánosságnak szánt városi nyomtatványok. Ezek közé tartoznak a Pozsonyban megjelent kalendáriumok, melyek címtári részükben közlik a választott polgárok névsorát, valamint (az 1840-ben kiadottak) felekezeti hovatartozásukat és megválasztásuk évét is.²⁷ Ide sorolható egy, az 1839-es tisztújítás alkalmából készített nyomtatott lap is, mely az akkor „hivatalban lévő” és az 1839-es restaurációkor kiegészített választott polgárság tagjainak nevét tartalmazza.²⁸
2. A tisztújítások hivatalos dokumentumai, részben a városi tanács jegyzőkönyveiben, részben a Helytartótanácsnak kötelezően felküldött jelentésekben.²⁹

27 PAK 1812, PW 1840.

28 „Der äusserer Stadtrath der königlichen Freistadt Pressburg, nach der vom 11. bis 16. November 1839 abgehaltenen Restauration”. AMB Actae Electae Communitatis, 710. lad.

29 AMB 2.a. Protocolla Magistratualia (1787–1839). 1789-ből nem maradt fenn a jegyzőkönyv; MOL C.49. Archivum Locumtenentiale, Departamentum Civitatense (Helytartótanácsi levéltár, Városi osztály).

3. Az egyházi anyakönyvek. Ezek közül a német evangélikus egyház házassági és halálozási anyakönyveit néztem át szisztematikusan az 1783–1849 közti években, a korábbi születési anyakönyvekben pedig igyekeztem a választott polgárokat visszakeresni.³⁰ A katolikus matrikulák esetében ez a feladat még elvégzésre vár.

Az adatbázisban a *személyek keresztnévét* „magyarított” formában közlöm. Jóllehet, ez a megoldás nem felel meg a kortársak által egyöntetűen többségében németesként jellemzett pozsonyi polgári közösség etnikai identitásának; sem annak, hogy a források közül a városi hatóságokhoz kötődők 1844-ig német nyelvűek, egyházi anyakönyveiket pedig a katolikusok latinul, az evangélikusok németül vezették; annak sem, hogy a pozsonyi evangélikusok két egyházközségi anyakönyve közül a németeké nagyságrendekkel több keresztelést, házasságot és temetést rögzített, mint az ún. „magyar-szláv egyházé”. Ám a korszakra vonatkozó frissebb szakirodalomban ez a gyakorlat terjedt el: Bácskai Vera éppen úgy magyar formában írja a pesti kereskedők keresztnéveit, mint szlovákosítva Eugen Forbat a pozsonyiakét (*Bácskai* 1989, *Forbat*, 1959), és a nevek „visszanémetesítése” is bárki által könnyen elvégezhető feladat. Egyébként jellemzően a forrás nyelve határozza meg az írásmódot, így ugyanazon személy neve más formában szerepel pl. a latin nyelven vezetett iskolai anyakönyvekben, mint a polgárkönyvben (Franz – Franciscus, Gottlieb – Theophil stb.). A forrásokban változó formákban írt *vezetéknevek* (pl. Köttritsch, Kettritsch, Kedrits) esetében a legnémetesebbnek tűnő írásmódot alkalmaztam.

A *születési éveket* a házassodáskor, ill. a halálozáskor közölt életkorból számoltam vissza. Ez a módszer bizonytalanná teszi az adat pontosságát, ezért kontrollként az összes Pozsonyban született személyt visszakerestem, és megállapítottam, hogy egyetlen nagyobb (4 éves) „tévedéstől” eltekintve minden esetben legfeljebb egy évet torzít az általam követett módszer. A nem ellenőrzött eseteket jelzem. *Születési helynek* a polgárnyilvántartásban megadott helységet tekintettem, ill. ennek hiányában a házassági anyakönyvben az apa illetőségeként közölt adatot (ezért az apáknál nem ismétlem meg ezt).

Az eddigi kutatási tapasztalat azt mutatja, hogy az önálló egzisztencia megalapításához kapcsolódó három esemény — az *első házasságkötés*, a *polgári cím megszerzése* és (a kereskedők esetében) a *kereskedői testületbe való felvétel* (a kézművesek esetében a céhhez történő csatlakozásra nincs adatom) — jellemzően egybeesik, és csak ritkán fordul elő a 2–3 évnél nagyobb eltérés, többnyire csupán

³⁰ A pozsonyi egyházi anyakönyvek 1828-ig mikrofilm-másolatban megtalálhatók a MOL-ban, az azutáni időszak anyakönyveit a Pozsonyi Városi Levéltárban (Archív Mesta Bratislavy) kutathatóak.

néhány hét vagy hónap telik el a házasság és a polgárfelvétel között (Tóth, 2003). Mivel a polgárság adatait tartalmazó adattár hiányos (az 1785–1802 közti polgárfelvételről csak véletlenszerűen kerültek be adatok), ezek jótékonyan egészíthetik ki egymást. A polgárfelvétel adatai a polgárkönyvekből és a Helytartótanácsnak évente felterjesztett névsorokból összeállított adatbázisból származnak, a kereskedői testületi belépés évét Forbat említett könyvének mellékletéből ismerjük.

A státusz esetében feltüntettem a *polgári foglalkozást* és az esetleges (városi vagy egyházközségi) *választott tisztségeket*. A korabeli Pozsonyban — Pesttől eltérően (Tóth, 1996) — ugyanis még a XIX. század első felében is jellemző volt, hogy bizonyos tisztségekre, pl. pénztári szakhivatalokba, sőt olykor tanácsnoki állásra is polgári foglalkozású jelöltet (és nem jogvégzeteket, ill. ügyvédek) választottak. Azt is közlöm, ha — feltehetően a törzsöröklési rendnek megfelelően — egy-egy választott polgár élete alkonyán visszavonult, átadva helyét valamelyik fiának; az ilyen esetekben a halálozáskor „gazdának” (*bürgerlicher Wirtschaftsmann*) minősíti az elhunyt választott polgárt a halálozási anyakönyv.

A *választott polgárrá válás esztendejét* tiszttűjtési források (a városi tanács jegyzőkönyvei, ill. a Helytartótanácsnak felküldött jelentések), és az említett 1839-es nyomtatott forrás adatai alapján közlöm. Mivel ez az adat kiemelkedő jelentőségű az adatbázis szempontjából, az 1787 előtti években is igyekszem közelítő értéket megadni (más forrásokban előforduló említés — pl. keresztapaság vagy házassági tanúzás — alapján).

Az apára, feleség(ek)re és más rokonokra vonatkozó adatok az anyakönyvekből származnak. A gyermekek, leszármazottak száma nem teljes; az adattár döntően az 1848 előtt Pozsonyban házasodott vagy ott önálló egzisztenciát alapított fiúk és vők nevét tartalmazza. A keresztapák személyét azokban az esetekben adom meg, ha az illető választott polgár. A választott polgári tisztséget viselők nevét kurzíválással emelem ki.

Rövidítések az adattárban:

sz. = születés

polg.= polgár

VPG = választott polgár

mh. = meghalt

ház. = házasodás

k. = körül

A pozsonyi evangélikus választott polgárok (1800–1849)**Albrecht Károly**

sz. 1748, Pozsony; orvos, VPG 1798-; szószóló- (1806), majd tanácsnok-jelölt (1815); mh. 1820.

apja: Pál, polg. szőlőműves

ház.: 1788. Schilberger Rozina, *Kochmeister András VPG patikus* özvegye

Albrecht János Mihály

sz. 1787., Pozsony; szőlőműves; polg. 1811-, VPG 1839-; mh. 1847 után

apja: János Kristóf, polg. szőlőműves; nagybátyja *A. Károly orvos, VPG*

ház.: 1810. Macher Mária Erzsébet, polg. szőlőműves lánya

1812. Bendl Teréz, polg. szőlőműves lánya

1841. Blaser Magdolna, polg. szőlőműves lánya, Lunzer Pál György polg. szőlőműves özvegye

keresztapa: *Lang János Mihály, VPG, mézeskalácsos*

fiai: Pál és Kristóf, mindketten polg. szőlőművesek

Andrä Márton

sz. 1746 k., Fürth (Nürnberg mellett); órás (eleinte Pozsony-Váralján); polg. 1785-, VPG 1798-; mh. 1809.

apja: János Péter, polg. kereskedő

ház.: 1778. Übigan Mária Erzsébet, győri polg. sárgarézműves lánya

fiai: János György polg. órás, Keresztély polg. kereskedő, *Mihály VPG kereskedő*

Andrä Mihály

sz. 1787., Pozsony; kereskedő 1820-, polg. 1821-, VPG 1830-; mh. 1847 után

apja: Márton, VPG, órás

ház.: 1828. Holdhauser Jozefin, bécsi katolikus polgár lánya

keresztapa: Hummel Mihály polg. kereskedő, akit *Tirtsch Mihály VPG* helyettesít

Bach Gottlieb Ferdinánd

sz. 1752, Pozsony; pék, polg. 1775-, VPG 1798-; mh. 1820.

apja: János Gottlieb, polg. pék

ház.: 1775. Kreis Mária Zsófia, polg. molnár lánya

1784. Fischer Mária Zsuzsanna, *F. János Gottlieb polg. (leendő VPG) szappanfőző* lánya

Bach János György

sz. 1750, Pozsony; pék, polg. 1774-, VPG 1793-; mh. 1832.

apja: Pál, polg. pék

ház.: 1774. jún. Schmidt Ganz Mária Zsuzsanna, polg. pék lánya

Ballus Pál

sz. 1783, Modor; borkereskedő, nemes, polgár 1820-, VPG 1824-, szószóló 1827–1830, tanácsnok 1839-, mh. 1848.

apja: János György, modori nemes; feltehetően rokona B. Imre, aki 1767-ben Pozsonyban kötött házasságakor a temesvári (ortodox) püspök titkára volt, és Pozsonyban halt meg 1789-ben

ház.: 1814. Albrecht Karolina, *A. Károly VPG orvos* lánya

1823. Sockl Zsuzsanna Katalin, polg. szappanfőző lánya

veje: Biermann Keresztély Frigyes (elbogeni, Cseho., de pozsonyi születésű) körorvos

Baumann Keresztély

sz. 1775 k., Panzenweilen, Német Bir.; pék, majd (1840 előtt) borkereskedő, gazda; polg. 1806-, VPG 1827-, mh. 1847 után

apja: n.a.

ház.: Heis Anna (katolikus!)

1831. Szeletzky Eleonóra, szentgyörgyi (nemes) tanácsnok lánya

Berlin András

sz. 1782., Pozsony; lakatos, polg. 1811-, VPG 1839-, mh. 1844 után

apja: János András, polg. lakatos

ház.: 1812. Waldeis Éva Rozina, polg. szappanfőző lánya

keresztapa: Kötttritsch J. András, posztónyíró, *leendő VPG*

veje: Pfeiffenberger Vilmos polg. órás

Biermann János Gottlieb

sz. 1755., Pozsony; pék, polg. 1777-, VPG 1793-; mh. 1816.

apja: Sámuel, polg. pék

ház.: 1778. Rackwitz Mária Zsuzsanna, polg. asztalos lánya

Biermann Gottlieb Keresztély

sz. 1761., Pozsony; pék, polg. 1783-, VPG 1821-; mh. 1835.

apja: János Mihály, polg. pék

ház.: 1784. Artbauer Mária Erzsébet, polg. pék lánya

keresztapa: *Kremer János Kristóf, VPG, fogadás*

fiai: János kereskedő, Károly és Frigyes pékek

Biermann Károly Keresztély

sz. 1788, Pozsony; pék, polg. 1814-, VPG 1839-; mh. 1846.

apja: János Károly, polg. pék; nagybátyja B. Károly Sámuel pozsonyi lelkész (1815–29)

ház.: 1815. Pauer Jakobina Karolina, polg. parókás lánya

veje: Regen János Frigyes molnár

Birnstingel János György

sz. 1754 k., Ruszt; nürnbergi áru kereskedő 1784- (eleinte a Váralján), majd nagykereskedő, polg. 1784-, VPG 1789-; mh. 1831.

apja: Pál, polgár

ház.: 1775. Rudolph Mária Margit, váraljai polg. kereskedő lánya

fiai: Sámuel Mihály és Mátyás Kristóf pozsonyi kereskedők, János György pozsonyi, majd pesti kereskedő, Károly katonatiszt, vói: Raitsch Sámuel pesti VPG kereskedő, Freyburg Károly pesti kereskedő, Zeny József és Márkus János pozsonyi kereskedők

Blaskovics (vagy Blasko) János

sz. 1786 k., Bazin; a plankenbergi (Alsó-Ausztria) jótékonyági intézet vezetője, nemes szárm., polg. 1832-, VPG 1839-

rokona: B. András pozsonyi dohánykészítő, aki B. Sámuel bazini gombkészítő fia

ház.: Kalchberg Katalin (katolikus)

veje: Ullinger Fridolin bécsi kereskedő

Boor Ábrahám

sz. 1757 k., Brassó; pék, polg. 1783-, VPG 1808-; mh. 1834.

apja: János Ábrahám polg. pék; fivére, Izsák Sopronban VPG kelmefestő (Házi 1982. 149.)

ház.: 1784. Biermann M. Erzsébet, polg. pék lánya

veje: Gotthardt Károly polg. dohányárus (Moson megyei ev. lelkész fia)

Czeller András

sz. 1760 k., Kőszeg; mészáros, VPG 1818-; mh. 1844.

apja: János polg. mészáros

ház.: 1792. Schmidt Zsuzsanna Krisztina, *VPG mészáros* lánya

1811. Lunzer Rozina, *VPG pék* lánya

fiai: János Kristóf molnár, András mészáros, Sámuel városi tisztviselő, Ferdinánd szappanfőző, Károly fogadós; vői: Hacker Gottfried Károly pék, Levis János báb-sütő, Regen J. György és Stiegler Ehrenreich mészárosok, Beer András haszonbér-lő, Martiny Ágost pesti dohánykereskedő

Czerva Dániel

sz. 1759 k., Késmárk; rőföskereskedő, test. tag 1786-, polg. 1783-, VPG 1801-; mh. 1830.

apja: Dániel, lelkész, nemes

ház.: 1784. Kuneth Zsuzsanna Karolina, *VPG kereskedő* lánya

fia: Dániel pozsonyi ügyvéd; vői: Tirtsch János Gottlieb kereskedő, Albrecht Jó-zsef ügyvéd, Ferenczy Károly ügyvéd, majd városi tanácsnok, Haas Tóbiás bazini patikus, Haas Mátyás győri terménykereskedő, Marschner Ágost pozsonyi zene-szerző

Diem Gottlieb

sz. 1787 k., Sopron; tímár, polg. 1815-, VPG 1827-; mh. 1846.

apja: György, polg. kádár

ház.: 1815. Gasale Krisztina, szőlőműves lánya

vő: Braun János polg. marhakereskedő

Dobay János, kisdobai

sz. 1777, Pozsony; polg. patikus, VPG 1812-; mh. 1850.

apja: György Sámuel, pozsonyi lelkész, nemes; fivére katonatiszt

ház.: 1803. Glatt Mária Karolina, *VPG kereskedő* lánya

keresztapa: Torkos András Kristóf, nemes, több uradalom tisztviselője (köztük az óvári uradalom ügyésze)

fiai: Imre pozsonyi patikus, Gyula kémikus és patikus; vői: Engel Sándor Szepes megyei táblabíró és tisztviselő, Grötschel Sámuel komáromi patikus, Pallehner Já-nos István pozsonyi vaskereskedő

Drechsler Dániel

sz. 1750, Pozsony; szappanfőző, polg. 1778-, VPG 1803-; mh. 1822.

apja: Pál Márton polg. posztónyíró

ház.: 1778. Fischer Mária Krisztina, polg. szappanfőző lánya

1782. Waldeis Mária Magdolna, VPG lánya

fia: Dániel polg. szappanfőző; veje: Kötrittsich Gottfried polg. posztónyíró

Ernst Gottfried

sz. 1744 k., Sopron; asztalos, polg. 1778-, VPG 1808-; mh. 1824.

apja: János polg. kereskedő

ház.: 1778. Schwalb Mária Erzsébet, polg. posztókészítő lánya

vői: Haars András és Goosch Frigyes asztalosok, Schopf Károly molnár

Farkas István

sz. 1754 k., Rozsnyó; szücs, polg. 1780-, VPG 1821-; mh. 1831.

apja: István polg. szücs

ház.: 1780. Bonay Mária Erzsébet, polg. szücs lánya

vő: raszovinyai Nuszty János (nemes)

Fechtner György Frigyes

sz. 1730 k., Sopron; házassága idején Nagyszebenben gróf Batthyány József számvevője; VPG, városi adószedő (1790 k.), szószóló- (1801), majd tanácsnok- jelölt (1803, 1806); mh. 1816.

apja: János Ferdinánd soproni polgár

ház.: 1759. Amry Mária Rozina, VPG kereskedő lánya

Fiedler Mihály

sz. 1780 k., Selmecbánya; patikus (előbb Szentgyörgyben); polg. 1816-, VPG 1818-; mh. 1846.

apja: Gottfried bányapolgár

ház.: 1812. Habermayer Rozina, *pozsonyi nemes patikus*, VPG lánya

vői: Habermayer Károly bécsi nemes kereskedő, Lasgallner Ágost kassai kereskedő

Fischer János

sz. ?, Szerdahely (Csallóköz); pék, VPG 1821-; mh.?

apja: Gergely polg. pék

ház.: 1779. Mária Magdolna, Renner János Mihály polg. pék özvegye

Fischer Mihály

sz. 1774, Pozsony; pék, polg. 1803-, VPG 1827-; mh. 1831.

apja: *János Gottlieb szappanfőző, VPG*

ház.: 1803. Bach Mária Zsuzsanna, *Bach János György VPG pék* lánya, *Hoffmann János György VPG pék* özvegye

apjának sógorai: *Drechsler Dániel szappanfőző, Bach Gottlieb Ferdinánd és Lunzer Jakab Sámuel pékek (mind VPG)*

Forster János Kristóf

sz. 1743, Pozsony; mészáros és fogadós (Arany Szarvas), VPG 1795 előtt; mh. 1811. febr.

apja: István, mészáros

ház.: 1769. Kremer Zsuzsanna Erzsébet, *K. János Kristóf VPG, fogadós és mészáros* lánya

1773. Renner Anna Katalin, polg. pék lánya

fia: János Kristóf fogadós, vői: Kassberger Dávid parókakészítő, Günther János György marhakereskedő, *Kraft Pál VPG szappanfőző*

Freyburg Keresztély Fülöp

sz. 1740 k., Koburg; házasodásakor egy bécsi kereskedőcég társigazgatója, Pozsonyban nagykereskedő, a keresk. testület tagja 1778-, polg. 1779-, VPG 1795-; mh. 1807.

apja: János Gottlieb, orvos, nemes

ház.: 1775. Pauer Anna Katalin, *VPG marhakereskedő* lánya

fia: Károly pesti rőföskereskedő, vői: Böhm János Temes megyei földbirtokos, Braunmüller Lajos és Dobay Dániel katonatisztek

Friedrich János Mihály

sz. 1750 k., Schweinfurt (Würzburgi püspökség); öntöntő, polg. 1773-, VPG 1801-; mh. 1812–1815 között

apja: János Márton fogadós

ház.: 1773. Teuber Éva Zsuzsanna, Döring Gottfried polg. öntöntő özvegye

1780. Biermann Mária Magdolna, polg. pék lánya

fiái: Mihály városi tisztviselő, Gottlieb és Károly polg. öntöntők

Fröhlich Zsigmond

sz. 1786 k., Szepesolaszi; kereskedő, testületi tag és polg. 1828-, VPG 1839-további adatai ismeretlenek, valószínűleg rokona a szintén szepesolaszi születésű Fröhlich János Sámuel pesti nagykereskedőnek (Bácskai 1989. 67.)

Geletnekgy György Frigyes

sz. 1721 k., Pozsony; szűcs, VPG (1772 előttől), evang. egyházközpontnok, városi kamarás, szószóló (1787–1789), tanácsnok (1793-); mh. 1803.

apja: Márton szűcs

ház.: 1767. Forster Mária Zsuzsanna, List Dániel polg. szűcs özvegye

1786. Mader Anna Erzsébet, polg. kereskedő lánya

Geletnekgy Károly

sz. 1767, Pozsony; nagykereskedő (Haber Mayer Mátyás társa), testületi tag 1795-, VPG 1808; mh. 1828.

apja: Márton Gottlieb szűcs; nagybátyja *György Frigyes szűcs, VPG*

keresztapa: *Küneth Mátyás Kristóf VPG kereskedő*

Gratzer János Ádám

sz. 1739 k., Sopron; pék; mh. 1801.

apja: Mátyás polg. esztergályos

ház.: 1767. Bäumlér Katalin, polg. pék lánya

1771. Renner Anna Szabina, polg. pék lánya

fiai: György Kristóf pék; vői: Kötritsch Mihály posztónyíró, Neuberger Kristóf pék, Forberger János bécsi kocsigyártó

Groszschmidt Keresztély Tamás

sz. 1746 k., Modor; épületfakereskedő, polg. 1772-, VPG 1789 k.-; mh. 1801.

apja: Tamás, modori „lakos” (incola)

ház.: 1772. Greplener Anna Dorottya, Schneemayer János polg. épületfak. özvegye

(?) Haber Mayer Erzsébet

vői: Pauer András vaskereskedő, Zechmeister János Ádám pesti vaskereskedő

Gruber Tóbiás

sz. 1773 k., Sopron; kádár, majd ezt (1828 körül) megszüntetve szeszfőző, VPG 1830-; mh. 1838. (mint „gazda”)

apja: Ábrahám polg. pék

ház.: 1797. Zinnagel Mária Szabina, Hirsch Henrik polg. kádár özvegye
1825. Tetzl Mária Krisztina, Unger Gábor polg. szőlőműves özvegye
fia: Lajos Tóbiás polg. tímár

Grünwald Vilmos Keresztély

sz. 1774 k., Emmendingen (Breisgau); fazekas, polg. 1802-, VPG 1818-; mh. 1832.
apja: János Mihály polg. fazekas
ház.: 1802. Weiner Krisztina Zsuzsanna, fazekas lánya
1810. Weiner Krisztina Katalin, az előbbi húga
1830. Schwanzer Zsuzsanna Erzsébet, polg. szőlőműves lánya, Schober János polg. selyemszalaggyártó özvegye
fia: Keresztély Mátyás polg. fazekas

Habermann Miklós

sz. 1782 k., Sasstal? (frank kerület); pék, polg. 1810-, VPG 1839-; mh. 1847 után
apja: Miklós molnár
ház.: 1810. Sauber Zsuzsanna, pék lánya
1825. Gottfried Anna Mária, kötéلكészítő lánya, Loos János kocsmáros özvegye
1841. Haars Karolina Zsuzsanna, asztalos lánya
1847. Katalin, Arnold Boldizsár gazda özvegye
fia nincs, de Pozsonyban él és házasodik (az 1840-es években) H. Ernő és Henrik testvérpár, polg. pékek

Habermayer Gottfried

sz. 1729 k., Győr; vas-, majd nagykereskedő, testületi tag 1758-, VPG (1764 előttől), városi kamarás, szószóló-jelölt (1787); mh. 1812.
apja: Gottfried marhakereskedő, nemes
ház.: 1762. Teutsch Mária Erzsébet, *T. Tamás VPG vaskereskedő* lánya
fiai: Ferenc kereskedő, Ferdinánd katonatiszt; vői: Lehner József ügyvéd, Tekusch Mihály líceumi tanár, *Habermayer Mátyás VPG nagykereskedő*

Habermayer János Dániel

sz. 1764 k., Győr; patikus, VPG 1801-; mh. 1812.
apja: János kereskedő (quaestor), nemes
ház.: 1789. Jung Katalin Zsófia, *J. János György VPG kereskedő* lánya
fia: Károly kereskedő; veje *Fiedler Mihály patikus, VPG*

Habermayer Mátyás

sz. 1764 k., Győr; nagykereskedő, a bányatermékek privilegizált faktora, az osztrák tűzkárbiztosító társaság ügynöke; testületi tag 1795-, VPG 1812-; mh. 1844.

apja: János kereskedő (quaestor), nemes

ház.: 1795. Zechmeister Mária Erzsébet, *Z. János Ádám VPG, vaskereskedő, királyi faktor* lánya

1798. Habermayer Rozina, *H. Gottfried VPG kereskedő* lánya

fia: Rudolf polg. kereskedő

Hackenberger Keresztély

sz. 1785 k., Pozsony; tímár, bórkereskedő, polg. 1818-, VPG 1827-; mh. 1847.

apja: Mátyás polg. kordoványos

ház.: Emres Teréz

fiai: Vilmos polg. tímár, Károly Frigyes polg. kereskedő; veje Sandtner András bazini polgár és Sandtner Károly bazini polg. kereskedő

Hacker János András

sz. 1774 k., Thurnau (Bayreuth körzet); pék, VPG 1830-; mh. 1839.

apja: János András polg. pék

ház.: 1801. Pauer Katalin Zsófia, polg. fogadós lánya, előbb Biermann Károly, majd Schopf Gottlieb özvegye (mindketten polg. pékek)

fiai: Gottfried Károly és János András, mindketten polg. pékek

Hamonn János Ulrik

sz. 1744 k., Neuritz (Bayreuth körzet); német szabó, polg. 1772-, VPG 1798-; mh. 1815.

apja: János haszonbérelő

ház.: 1772. Reichenberger Zsófia Hedvig, német szabó lánya

1795. Schopf Katalin, soproni polgár lánya

vői: Helm János Dániel szabó, Mindöl Dávid és Mihályi Mihály szücsök, Becker Dávid kesztyűkészítő, Biermann János Sámuel (mindannyian polgárok)

Henselmann Vilmos

sz. 1766 k., Bártfa; szücs, VPG 1815-; mh. 1843.

apja: Ephraim, polg. szücs

ház.: 1791. Kuntze Katalin, *K. János Gottfried VPG szücs, tanácsnok* lánya

fia: Gottlieb polg. szücs

Hentsch Keresztély

sz. 1757 k., Szepes-Szombathely (szepesi 16 város); nürnbergi áru kereskedő, ker. test. tagja 1788-, VPG 1803-; mh. 1838.

apja: János polg. szűcs

ház.: 1788. Übigan Zsuzsanna Katalin, győri polg. sárgarézműves lánya, Hummel Mihály pozsonyi polg. nürnbergi áru kereskedő özvegye

Hoffmann János György

sz. 1753, Pozsony; pék, polg. 1777-, VPG 1801-; mh. 1820.

apja: János György polg. feketepék

ház.: 1777. Rausch Mária Zsuzsanna, polg. patkolókovács lánya

keresztapa: *Frühwirth János György, VPG hajós*

fia: János György polg. pék

Hoppe János

sz. 1773 k., Győr; kefekötő, VPG 1824-; mh. 1835.

apja: János Frigyes polg. kefekötő; Sámuel öccse Pesten polg. kefekötő

ház.: 1798. Grüneberg Mária Erzsébet, polg. kefekötő lánya

veje: Schönhofer Sámuel nagyszombati kereskedő (pozsonyi VPG fia)

Junker János György

sz. 1765, Pozsony; kádár, VPG 1818-; mh. 1841.

apja: János Frigyes polg. kádár

ház.: 1794. Schranz Anna Mária, soproni polgár lánya

fiai: Ferdinánd kádár, Frigyes (a Váralján) pék; veje Zechmeister Frigyes molnár (mind polg.)

Jurenák János Ádám

sz. 1772 k., Széleskút (Pozsony vm.); gyümölcsker., majd tűzifa- és terménynagykereskedő is, testületi tag 1825- (!), polg. 1802-, VPG 1815-; mh. 1837.

ház.: Rupp Ludmilla

fiai: József gyógyszerész, Antal kereskedő, Károly fia orvosnak, Eduárd fia jogot tanul; feltehetően rokona Jurenák modori tanácsnok és J. Pál modori származású pesti kereskedő

Kämmerer János Gottlieb

sz. 1743 k., Bazin; vaskereskedő, testületi tag 1782-, polg. 1782-, VPG 1818-; mh. 1828.

ház.: Petz Zsófia

vői: Neubauer Pál pozsonyi és Basel Gottfried kassai kereskedő, Wiegand Károly Frigyes soproni könyvkereskedő (mind polg.)

Karasz János Gottlieb, id.

sz. 1751, Pozsony; szappanfőző, polg. 1776-, VPG 1801-; mh. 1818.

apja: *Mátyás Gottlieb, VPG szappanfőző*

ház.: 1779. Roth Magdolna, pozsonyi kereskedő lánya

fia: János Gottlieb, *VPG szappanfőző*; sógora *Raabe Dániel*, unokaöccse *Pauer Keresztély Gottlieb* (mindketten VPG kalapkészítők)

Karasz János Gottlieb, ifj.

sz. 1780, Pozsony; szappanfőző, a német evang. egyház gondnoka, VPG 1830-; mh. 1835.

apja: *János Gottlieb, VPG szappanfőző*

ház.: 1805. Kuntze Jozefa, *K. János Gottfried VPG szücs, majd tanácsnok* lánya

keresztapa: Windisch Károly Gottlieb kereskedő, tanácsnok és újságszerkesztő

vői: Gokesch Gottlieb brassói, Wagner József besztecerbányai kereskedők, Baneck István pozsonyi állatkereskedő, Turcsányi Lajos kőszegi (magyar) ev. lelkész

Kivay János Mihály

sz. 1740 k.; patkolókovács, VPG 1798-; mh. 1808.

ház.: 1780 el. Biermann Éva Zsuzsanna, polg. pék lánya

1803 k. Friedrich Mária Magdolna; *Friedrich Mihály VPG* nővére

Kochmeister György Kristóf

sz. 1734, Pozsony; patikus, VPG (1776 előtől) polg. 1768-; mh. 1801.

apja: János András patikus, városi tanácsnok, nemes

ház.: 1769. Wagenhüttner Rozina Katalin

fia: Pál városi tanácsnok

Koppa János György

sz. 1797, Pozsony; varga, polg. 1823-, VPG 1839-

apja: Mátyás polg. varga

ház.: 1827. Petutschny Krisztina Teréz, polg. szabó lánya

Köttritsch János András, id.

sz. 1750 k., Naumburg (Szászország); posztónyíró, polg. 1773-, VPG 1798-; mh. 1821.

apja: János András polg. posztónyíró

ház.: 1773. Drechsler Mária Magdolna, Gerstmayer Frigyes polg. posztónyíró özvegye

fiai: *János András*, János Mihály, Gottfried és János Dániel (mind polg. posztónyíró Pozsonyban), egyik unokája Nagyszombatban posztókereskedő

Köttritsch János András, ifj.

sz. 1776, Pozsony; posztónyíró és -kereskedő, VPG 1839-

apja: *János András VPG posztónyíró*

ház.: 1799. Tetzl Erzsébet, özvegy

1847. Handlinger Johanna, katolikus molnár lánya

keresztapa: *Nagy Mihály VPG kereskedő*

Kraft János Pál

sz. 1755, Pozsony; szappanfőző, polg. 1778-, VPG 1808-; mh. 1826.

apja: János Pál polg. mészáros

ház.: 1778. Holzleitner Mária Erzsébet, *Matolovich János VPG szappanfőző* özvegye

1813. Forster Zsuzsanna Erzsébet, *F. János Kristóf VPG mészáros* lánya, Günther János György marhakereskedő (*G. Vitus VPG fogadás* fia) özvegye
keresztapa: *Mohl József VPG mészáros*

Kroyherr János Sámuel

sz. 1775 k., Sopron; molnár (kezdetben a Váralján), polg. 1808-, VPG 1818; mh. 1837.

apja: Kristóf polg. mészáros

ház.: 1802. Murrmann Éva Erzsébet, polg. pék lánya

fiai: Károly asztalos, Pál városi tisztviselő

Kuntze János Gottfried

sz. 1742, Pozsony; szücs és szőrmekereskedő, VPG (1773 előttől), szószóló 1793–1798, tanácsnok 1806-; mh. 1813.

apja: János Gottfried, polg. szücs (a Váralján)

ház.: 1764. Stretsko Anna Rozina, *S. András VPG magyar szabó* lánya; sógora S. János György, a pozsonyi ev. gimnázium tanára, majd rektora

1788. Hochschorner Zsófia

fia: Ágost polg. csizmadia; vői: *Henselmann Vilmos VPG szűcs*, Karasz Gottlieb polg. szappanfőző, Lacsny Lajos Pálffy-uradalmi ügyész (nemes), Andreánszky Antal ügyvéd (nemes), Gotthardt Gottfried evang. esperes (Karintiában)

Küffner Lőrinc

sz. 1761 k., Betzenstein (Nürnberg körzet); sebészmeister, VPG 1798-; mh. 1831.

apja: Konrád polg. sebészmeister

ház.: 1787. Rosner Mária Erzsébet, polg. tímár lánya

1800. Roth Jozefina, Roth Mihály polgármester lánya

fiai: Lajos orvos és Móric ügyvéd (mindketten Pozsonyban); veje Turner Konrád pozsonyi orvos

Küneth Mátyás Kristóf

sz. 1727, Pozsony; kereskedő; mh. 1800.

apja: János Mihály VPG pék

ház.: 1764. Kochmeister Krisztina Erzsébet, K. András városi tanácsnok lánya

veje: *Czerva Dániel VPG kereskedő*, Garay Sámuel pesti kereskedő; unokaöccse, K. Mátyás pék és VPG a Váralján

Leyrer János Kristóf

sz. 1770, Pozsony; fogadós (Arany Kereszt), majd visszavonul, polg. 1793-, VPG 1818-; mh. 1840. (mint „gazda”)

apja: Lipót polg. mészáros, később fogadós (Fekete Sas, majd Arany Kereszt)

ház.: 1796 előtt, Knarr Anna Katalin

keresztapa: *Kremer János Kristóf, VPG fogadós (Arany Nap)*

fia: Lipót András fogadós (Arany Kereszt); vői: Brandtner János Keresztély mészáros, Kern Kristóf kereskedő; sógora *Reisch Kristóf VPG*

Lippert Károly Gottlob

sz. 1750 k., Felső-Lausitz (Bernstadt?); könyvkötő, polg. 1780-, VPG 1793-

apja: Keresztély Gottlieb polg. kesztyűkészítő

ház.: 1780. Kämpf János Sándor polg. könyvkötő özvegye, Mária Zsuzsanna

1796. Zechmeister Katalin, Z. János György polg. kereskedő lánya

fiai: György Károly városi tisztviselő és János Frigyes polg. könyvkötő

Löw János

sz. 1798 k., Regensburg; fogadós (Zöld Fa); polg. 1835-, VPG 1839-
többi adata ismeretlen

Lunzer Jakab Sámuel

sz. 1756, Pozsony; pék, polg. 1780-, VPG 1803-; mh. 1817.

apja: János Mihály polg. pék

ház.: 1780. Fischer Éva Rozina, szappanfőző lánya, Biermann Kristóf pék özvegye

1791. Pauer Mária Erzsébet, polg. tímár lánya

fia: Sámuel polg. molnár, vői: Czeller András polg. mészáros, Martiny Kristóf pes-
ti kereskedő

Mader Tamás Ehrenreich (Honorius)

sz. 1747, Pozsony; vaskereskedő, testületi tag 1785-, VPG 1803-; mh. 1822.

apja: János György polg. kereskedő

ház.: 1790. Hermann Mária Teréz, polg. fogadós lánya

vői: Andrä Keresztély, Schreiber Keresztély és Weisz László polg. kereskedők, és
Neumann Simon komáromi gyümölcskereskedő

Mahler Fülöp Ulrik

sz. 1746 k., Szászország; könyvkereskedő, pg. 1783-, VPG 1798-; mh. 1806.

apja: János György

ház.: 1789. Schäfer Mária Klára

fia: Fülöp Henrik polg. kereskedő, majd városi tisztviselő

Martiny János Ádám

sz. 1771 k., Pozsony; dohánykészítő, VPG 1818-; 1839 előtt Heves megyébe tele-
pült át, ezért 1839-ben kizárták a választott polgárságból

apja: Károly, polg. vaskereskedő, nemes; az apa szülőhelyén, Bazinban több roko-
na is él

ház.: 1797. Slaby Mária Rozina, polg. szücs lánya

1803. Böhm Rozina, polg. fogadós lánya

fiai közül Lajos jogot tanul a pozsonyi líceumban

Masche Frigyes

sz. 1780 k., Landesburg (Poroszo.); tűzifakereskedő, polg. 1832-, VPG 1839; mh.
1848.

többi adata ismeretlen

Mayer András

sz. 1751 k., Modor; mészáros, polg. 1780-, VPG 1801-; mh. 1837.

apja: István polg. mészáros, valószínűleg nemes

ház.: 1792. Weinzettl Mária, polg. szőlőműves özvegye

gyermekéről nincs adat, János fivérének (aki szintén Pozsonyban mészáros és nemes) fiai közül ketten mészárosok, egy kereskedő, veje pedig *Schönhofer János Frigyes* VPG patkolókovács

Mihályi Mihály

sz. 1791 k., Komárom; szűcs, polg. 1818-, VPG 1839

apja: Mihály polg. patkolókovács

ház.: 1818. Hamann Anna Johanna, *VPG szabó* lánya, Mindöl Dávid szűcs özvegye

1837. Roscher Erzsébet kőszegi polgár lánya

sógora: Meister Konrád szentgyörgyi szűcs

Mitterhauser Tamás

sz. 1753, Pozsony; bábsütő, polg. 1775, VPG 1798-; mh. 1806.

apja: Tamás polg. csizmadia; a sok ágra bomlott családban a legtöbben csizmadiák

ház.: 1777. Klar Teréz, magyaróvári polg. kereskedő lánya

vői: (ifj.) Forster Kristóf fogadós (Arany Szarvas), Greiner Gottlieb mészáros

Muhr Jeremiás

sz. 1734, Kaltenstein (Levél, Moson vm.); szűcs, VPG 1787-; mh. 1812.

apja: Márton, jobbágy; rokona Muhr András bazini tanácsnok

ház.: 1761. Schwartzlerl Éva Rozina, kesztyűkészítő lánya

veje: Waldeis András Frigyes szappanfőző (*W. János András VPG* fia) és Karner Lipót (soproni születésű) nagyváradi polg. vaskereskedő

Németh Mátyás

sz. 1741 k., Teplitz (Szepes vm.); magyar szabó, polg. 1770-, VPG 1798-; mh. 1818.

apja: Mihály polg. magyar szabó

ház.: 1771. Klaubitz Anna Zsófia, polg. magyar szabó lánya

veje: Wilfing György polg. könyvkötő

Offner Sámuel

sz. 1759 k., Sopron; VPG 1830-; mh. 1839.

apja: Gottlieb polg. szitakészítő

ház.: 1796. Rackwitz Anna Klára, polg. asztalos lánya

vői: Biermann Sámuel polg. asztalos és Gruber Ábrahám polg. pék

Pallehner János István

sz. 1757, Pozsony; vaskereskedő, testületi tag 1790-, VPG 1801-, a ném. evang. egyház gondnoka (1806 k.), szószóló 1824–1827; mh. 1827.

apja: János István polg. asztalos; fivére Mihály városi tisztviselő

ház.: 1792. Pauer Anna Erzsébet, *P. János Kristóf VPG mézárós* lánya

1814. Fritsch Éva Rozina, polg. sárgaréz-műves lánya

fia: János István polg. vaskereskedő; veje *Schönninger György VPG patikus* (katolikus)

Pauer János

sz. 1756, Kabold (Sopron vm.), varga, polg. 1782-, VPG 1806-; mh. 1828.

apja: András jobbágy

ház.: 1782. Metzl Mária Rozina, polg. csizmadia lánya

veje: Kesselbauer János György polg. pék

Pauer Keresztély Gottlieb

sz. 1780, Pozsony; kalapkészítő, VPG 1821-; mh. 1846.

apja: György Sámuel polg. kalapkészítő; anyai nagyapja *Karasz Mátyás Gottlieb VPG szappanfőző*

ház.: 1802. Skarkay Anna Erzsébet, polg. mézárós lánya

keresztapa: *Muhr Jeremiás VPG szűcs*

fia: Sámuel Károly polg. szappanfőző; vői: Tamasko István bazini, majd pozsonyi líceumi tanár (pozsonyi szabó fia) és Wicklein Károly asztalos

Pauer János Sámuel

sz. 1759, Pozsony; dohányárus, polg. 1793-, VPG 1827-; mh. 1838.

apja: János Mátyás polg. mézárós

ház.: 1795. Angerer Erzsébet, dohánykereskedő lánya

keresztapa: *Halwachs Jakab VPG, tímár*

Prixner (vagy Brüxner) Kristóf

sz. 1744, Pozsony; feketepék, VPG 1787-; mh. 1801.

apja: János Kristóf polg. feketepék

ház.: 1764. Fischer Mária Klára, polg. posztónyíró lánya

Prixner (vagy Brüxner) János György

sz. 1746, Pozsony; szappanfőző, polg. 1772-, VPG 1798; mh. 1813.

apja: Kristóf polg. feketepék

ház.: 1773. Kraft Anna Zsuzsanna, *VPG patkolókovács* lánya

fia: *János András VPG szappanfőző*; veje Vogt Dávid polg. pék és Martiny Károly vágújhelyi kereskedő

Prixner (vagy Brüxner) János András

sz. 1775, Pozsony; szappanfőző, VPG 1827-; mh. 1846.

apja: *János György VPG szappanfőző*

ház.: 1813. Neidherr Klára Zsuzsanna, polg. mészáros lánya

keresztapa: Kochmeister János András patikus, városi tanácsnok

veje: Czeller Ferdinánd polg. szappanfőző

Raabe Dániel

sz. 1745 k., Angeburg (Szászország); kalapkészítő, polg. 1783-, VPG 1798-; mh. 1820.

apja: Sebestyén gabonakereskedő

ház.: 1783. Karasz Anna Katalin, *K. Mátyás Gottlieb VPG szappanfőző* lánya, Pauer György Sámuel polg. kalapkészítő özvegye

fia: Dániel kalapkészítő; veje: Porubszky Dávid szücs (*P. Mátyás VPG szücs* fia);

unokája Károly Ágost pozsonyi lelkész (1843–1878), esperes

Rahm Keresztély Frigyes

sz. 1772 k., Reichenbach (Vogtland, Szászország); fogadós, Sopron mellett, majd Pozsonyban (Arany Korona), polg. 1805-, VPG 1824-; visszavonul 1840 k., mh. 1845. (mint „gazda”)

apja: Dávid polg. mészáros

ház.: 1798. Nussbaumer Zsófia Magdolna, polg. molnár lánya

Rambach Frigyes Benjámín

sz. 1754 k., Arnstadt (Thüringia); asztalos, polg. 1782-, VPG 1808-; mh. 1830.

apja: Frigyes Lajos polg. asztalos

ház.: 1782. Rakowitz Mária Rozina, polg. asztalos lánya

Reck György Gottlieb

sz. 1753 k., Sopron; kereskedő, testületi tag 1788-, VPG 1808-; mh. 1821.

apja: Mihály

ház.: 1788. Häusler Zsuzsanna Zsófia, *VPG kereskedő* lánya

veje: Mahler Fülöp Henrik kereskedő (*M. Fülöp Ulrik VPG* fia)

Reinhardt György András

sz. 1746, Pozsony; szücs, polg. 1774-, mh. 1812.

apja: György András aranyműves a Váralján

keresztapa: Serpilius Sámuel Vilmos pozsonyi lelkész

Reinwald Keresztély Károly

sz. 1788 k., Stuttgart; kárpitos, polg. 1813-, VPG 1839-

apja: Károly Mátyás a württembergi király udvari orvosa

ház.: 1813. Frombach Teréz, német szabó lánya

veje: Biermann Frigyes polg. pék

Reisch János Kristóf

sz. 1762, Sopron; tímár, VPG 1810-; mh. 1815.

apja: Mihály polg. tímár

ház.: 1790. Leyrer Mária Magdolna, polg. fogadós lánya (*L. János Kristóf VPG* húga)

Richter Sámuel

sz. 1772 k., Pozsony; pék, VPG 1818-, szószóló-jelölt

apja: János polg. pék

ház.: 1801. Mühlhoffer Zsuzsanna, polg. fogadós lánya

fiai: Sámuel és Eduárd polg. pékek, veje: Khern Gottlieb városi tisztviselő

Royko Mátyás Sámuel

sz. 1740?, Sopron; kereskedő, polg. és testületi tag 1770-; mh. 1827.

apja: János polg. magyar szabó

ház.: 1772. Hutfless Mária Barbara, pozsonyi polg. lánya

fiai: *András Sámuel VPG* kereskedő és János András katonatiszt; vői: Gyurtsek János pesti kereskedő (később a sasvári manufaktúra igazgatója), Schneller György Károly és Zenyd Gottlieb pozsonyi polg. kereskedők

Royko András Sámuel

sz. 1774, Pozsony; kereskedő, polg. és testületi tag 1812-, VPG 1830-; mh. 1840.

apja: *Mátyás Sámuel VPG kereskedő*

keresztapa: *Posch András VPG kereskedő*

Sauber György Frigyes

sz. 1743, Pozsony; fűszerkereskedő, test. tag 1770-, polg. 1771-, VPG 1783 előtt; mh. 1809.

apja: György Gáspár polg. feketepék

ház.: 1773. Riedl Mária Rozina, *R. Mátyás Keresztély VPG mészáros* lánya

keresztapa: Beer Frigyes Vilmos, a gimnázium rektora

fia: János Frigyes polg. kereskedő; veje: Kochmeister Pál városi tanácsnok

Schätzler Konrád Eduárd

sz. 1790 k, Fürth (Bajorország); órás, polg. 1816-, VPG 1839-

apja: Ulrik Gottlieb

ház.: 1813. Illadó Teréz, szemerei (Vas vm.) gazda lánya

fia: Frigyes polg. órás

Schiller János Gottlieb

sz. 1760, Sopron; kereskedő, nemes, test. tag 1786-, VPG 1798-, szószóló 1815–1818; mh. 1824.

apja: Gottlieb polg. mészáros

ház.: 1786. Breuer Anna Erzsébet

fia: Lajos polg. kereskedő

Schleifer András Henrik

sz. 1786, Pozsony; kalapkészítő, polg. 1810-, VPG 1824-; mh. 1849.

apja: János Henrik polg. kalapkészítő (szül.: Schwedt an der Oder)

ház.: 1810. Boor János Katalin, polg. kalapkészítő lánya

1814. Küneth Anna Zsuzsanna, váraljai polg. pék (később VPG) lánya

fiai: Vilmos Henrik polg. kalapkészítő és Károly Szentgyörgy aljegyzője; sógora Czerva Dániel ügyvéd (*Czerva Dániel VPG kereskedő* fia)

Schmidt János Mátyás

sz. 1763 k., Pozsony; vidékre szállító bérkocsis (*Landkutscher, auriga provincialis*), VPG 1821-; mh. 1828.

apja: Mátyás Dávid polg. szücs

ház.: 1784. Jung János György bérkocsislegény özvegye, Mária Zsófia

1807. Greiss Zsuzsanna, András polg. molnár lánya

fia: *János VPG* és Pál, mindkettő polg. bérkocsis

Schmidt Károly (református)

sz. 1800 k., Anhalt-Köthen; zongorakészítő, polg. 1825-, VPG 1839-

apja: Károly polg. kőfaragó

ház.: 1825. Mainelly Karolina, bécsi lottóhivatalnok lánya (katolikus!), majd Bakoss Ida

fia: Károly Jenő pozsonyi evangélikus lelkész (1890-)

Schmidt János

sz. 1785, Pozsony; vidékre szállító bérkocsis, polg. 1806-, VPG 1839-; mh. 1845.

apja: *János Mátyás VPG, bérkocsis*

ház.: 1807. Dreiling Anna Katalin, polg. szőlőműves lánya

Schmidt Mihály

sz. 1788, Pozsony; kalapkészítő, polg. 1815-, VPG 1839-; mh. 1847. után

apja: Mihály polg. kesztyűkészítő

ház.: 1815. Kassberger Mária Erzsébet, polg. gazdálkodó lánya

keresztapa: *Schmidt György Kristóf, VPG szücs*

sógorai: Biermann Gottlieb polg. pék, Sahr Vilmos kocsmáros és Schulze Ferdinánd pesti kereskedő

Schmidt György Kristóf

sz. 1749, Pozsony; szücs, polg. 1779-, VPG 1803-; mh. 1807.

apja: János Mihály fogadós a Váralján

ház.: 1779. Zinnagel Mária Magdolna, polg. kádár lánya

keresztapa: *Hirsch János Kristóf, VPG fogadós*

fia: *Gottlieb VPG szücs*; veje: *Czeller András VPG mészáros* és Thurner József győri kereskedő

Schmidt Gottlieb

sz. 1780, Pozsony; szücs, VPG 1821-; mh. 1847 után

apja: György Kristóf *VPG szücs*

ház.: 1806. Porubszky Katalin, polg. szücs lánya

keresztapa: Biermann János Gottlieb, *VPG pék*

veje: Brunner János Mátyás polg. patkolókovács

Schneller Kristóf Gottlieb

sz. 1746, Pozsony; szappanfőző, VPG 1787-; mh. 1828.

apja: Kristóf Gottlieb, polg. szappanfőző, a városi kamara ellenőre

ház.: 1771. Würtzler Anna Zsuzsanna, *W. János Gottlieb VPG szücs* lánya

fiai: György Károly és János Mátyás polg. kereskedők; veje: Pelikán Sámuel győri seb- és állatorvos

Schönhoffer János Frigyes, id.

sz. 1757, Sopron; patkolókovács, polg. 1782-, VPG 1808; mh. 1820.

apja: János Frigyes (soproni) VPG patkolókovács

ház.: 1783. Marton Mária Rozina, polg. csizmadia lánya

1818. Hammon Anna Zsuzsanna, *H. János Ulrik VPG szabó* lánya,

Biermann János Sámuel polg. gazda özvegye

fia: János Frigyes *VPG patkolókovács*; veje: Roscher János György kőszegi mé-
száros

Schönhoffer János Frigyes, ifj.

sz. 1795, Pozsony; patkolókovács, polg. 1817-, VPG 1830-

apja: *János Frigyes VPG patkolókovács*

ház.: 1818. Mayer Rozina, (nemes) polg. mészáros lánya

keresztapa: *Würtzler János Gottlieb VPG szücs*

veje: Czeller Sámuel városi tisztviselő (*Cz. András VPG mészáros* fia)

Schreiber Keresztély

sz. 1785 k., Modor; posztókereskedő, testületi tag és polg. 1812-, VPG 1824-, ne-
mesítve 1815 előtt

apja: Sámuel polg. mészáros

ház.: 1812. Mader Erzsébet, *M. Tamás Ehrenreich VPG kereskedő* lánya

fia: Ehrenreich polg. kereskedő, veje Glatz Jakab Sámuel orvos (pozsonyi molnár
fia)

Schwerdtinger János Gottlieb

sz. 1752, Pozsony; mészáros, polg. 1779-, VPG 1803-; mh. 1817.

apja: *Pál VPG mészáros*

ház.: 1781. Schmidganz Mária Klára, polg. pék lánya

vői: Wittmann János Mihály polg. pék, Christlieb József kocsmáros (ev. lelkész fia) és Wyringer Alajos városi tisztviselő (katolikus, a városi adószedő fia)

Siegel Fülöp Ernő

sz. 1794, Pozsony; dohánykereskedő, polg. 1821-, VPG 1839-; mh. 1845 után

apja: Ernő Ferdinánd német evangélikus lelkész (1790–1818)

ház.: 1821. Angerer Zsófia, polg. lakatos lánya

1846. Martiny Emília, polg. kereskedő lánya

keresztapa: *Freyburg Keresztély Fülöp VPG kereskedő*

sógora: Braunmüller Lajos százados, *B. János Zsigmond VPG kereskedő* fia

Slubek Antal

sz. 1775 k., Selsen (Morvaország); német szabó, utóbb kávé; VPG 1821-; mh. 1839.

apja: József polg. varga

ház.: 1799. Clement Mária, polg. szabó lánya

1810. Hirsch Zsuzsanna Katalin, polg. kádár lánya

fia: Henrik Frigyes polg. és háztulajdonos

Sperl Ulrik Ádám

sz. 1767 k., Nürnberg mellett; fogadós (Engerauban, a pozsonyi „repülőhíd” túlsó partján), később Pozsonyban gyümölcskereskedő; VPG 1815-; mh. 1848.

apja: Wolfgang fafelügyelő

ház.: 1792. Prigrany Éva Rozina, Nitsch Márton engeraui fogadós özvegye

1831. Reidner Mária Krisztina, R. János városi haszonbérő lánya

vői: Munker András polg. gyümölcskereskedő és Lehner Mihály polg. állatkereskedő; fia nincs, de 1827–1847 Pozsonyban házasodik a bajorországi Wallisauban született S. János Mihály és Ulrik Ádám testvérpár

Spielmann János Tóbiás

sz. 1755 k., Sopron; vaskereskedő, polg. és testületi tag 1784-, VPG 1806-; mh. 1819.

apja: Gottlieb polg. német varga

ház.: 1785. Graf Mária Zsuzsanna, polg. varga lánya

1813. Baldauf Mária Katalin, mézáros lánya, Kováts János Mihály marha-kereskedő özvegye

fia: Károly polg. kereskedő; vői: Winterlich László és Jelenik László (nemes), mindkettő patikus Szerdahelyen (Csallóköz)

Stadler Jeromos

sz. 1785 k., Regensburg; szappanfőző, polg. 1812-, VPG 1824-

apja: Erdmann Jakab polg. szappanfőző

ház.: 1811. Waldeis Anna Katalin

vői: Reidner János polg. haszonbérlet, Knauer Frigyes asztalos és Hutter József pesti szappanfőző

Stromszky János

sz. 1798 k., Bazin; mézáros, polg. 1831-, VPG 1839-

apja: Sámuel polg. mézáros; fivére Sámuel Ferenc pozsonyi lelkész (1829–1861), esperes, superintendens (1835–1850, 1860–61)

ház.: 1830. Taubinger Anna Rozina, *T. Mátyás VPG mézáros* lánya

Szakmáry Sámuel

sz. 1750 k., Késmárk; kereskedő, polg. és testületi tag 1775-, VPG 1793-, városi kamarás (1790-es évek k.); mh. 1814 után

apja: András polg. ezüstműves

ház.: 1796. Braunmüller Eleonóra Rozina, *B. János Zsigmond VPG kereskedő* lánya

fiai: Ágost, gróf Brunswick jószágigazgatója és Ernő (a lyceumban jogot tanult)

Taubinger Mátyás

sz. 1761 k., Récse (Pozsony mellett); mézáros, polg. 1795- VPG 1815-

apja: András mézáros; ugyanekkor Bazinban is él egy T. mézáros család, melynek fiai Pozsonyban házasodnak

ház.: 1795. Gstettner Mária Zsuzsanna, Schnitzl J. György polg. mézáros özvegye

1813. Hagenauer Katalin, soproni polg. mézáros lánya

fia: Mátyás polg. mézáros, vői: Sommer András bazini polg. kereskedő, Roscher János György kőszegi és Stromszky János bazini polg. mézáros

Tekusch György Gottlieb

sz. 1737, Pozsony; szücs, VPG 1782 előttől; mh. 1814.

apja: *János György VPG szücs, szőrmekereskedő*

ház.: 1762. Thom Krisztina Rozina, *Th. János Mihály VPG kereskedő* lánya

keresztapa: *Ferber Sámuel VPG mészáros*

fiai: György Gottlieb pék, majd városi tisztviselő (árvagyám), János Mihály liceumi tanár és János Gottfried pesti szücs; vői: Szuloviny Sámuel polg. sebész-mester és Raitsch Tóbiás késmárki kereskedő

Tirtsch Mihály

sz. 1738 k., Kispalugya (Liptó vm.); aranyműves, polg. 1771-, VPG 1783 előttől; mh. 1822.

apja: Keresztély, Zmeskál birtokos nemes tisztartója

ház.: 1772. Pfeiffer Julianna Rozina, *P. Dávid VPG sebész* lánya

1792. Haberlorn Katalin Teréz, *H. Sámuel VPG parókakészítő* lánya

fia: János Gottlieb polg. kereskedő; veje: Würtzler Gottfried *VPG tiszti orvos*; 1811-ben Pozsonyban nősül T. János György nyíregyházi ev. lelkész aranyműves fia, János

Tschirtz Mátyás

sz. 1757 k., Sopron; mészáros és marhakereskedő, polg. 1793-, VPG 1803-; mh. 1835.

apja: Ferenc polg. mészáros

ház.: 1786. Zinnagel Mária Erzsébet, polg. pék lánya

fiai: István polg. sertés-kereskedő és Ferdinánd polg. patikus; vői: Lehner Mihály polg. sertés-kereskedő és *Valkó Márton VPG kereskedő*

Ullinger Fülöp András

sz. 1734 k.; asztalos; mh. 1824.

ház.: 1771. Hagen Mária Rozina, *H. Pál VPG szappanfőző* lánya

1792. Pierner Mária Zsuzsanna, polg. feketepék lánya, Rackwitz Károly Henrik polg. asztalos özvegye

veje: Max Fülöp asztalos

Ullrich Tamás Vilmos

sz. 1788 k., Haiden (Dánia); dohányárus, majd órás, polg. 1820-, VPG 1839-

apja: Keresztély Frigyes polg. varga

ház.: 1823. Beckstein Krisztina Rozina, polg. szabó lánya, Andrä János György

polg. órás (*apja és fivére VPG*) özvegye

Valko Márton

sz. 1789 k., Gölnitz (Szepes vm.); vaskereskedő, test. tag 1817, polg. 1818, VPG 1839; mh. 1841.

apja: Márton, sodronyhúzó műhely tulajdonosa („Tratzugs-Inhaber”)

ház.: 1818. Tschirtz Mária Erzsébet, *T. Mátyás VPG marhakereskedő* lánya

fiai: Gusztáv polg. kereskedő, két másik fia jogot tanul a líceumban

Weber Simon Péter

sz. 1760 k., Nagyszeben (Lőcse?); nyomdász, polg. 1783-, VPG 1793-, szószóló (1801–1803, 1806–1808, 1810–1812), városi tanácsnok (1815–1837), lemond; mh. 1842.

apja: György polg. könyvkötő Nagyszebenben

ház.: 1783. Limberger Anna Katalin, *J. Mihály VPG kereskedő és városi kamarás* lánya

fia: *Simon Lajos VPG nyomdász*; vői: Schiller Károly Lajos polg. kereskedő (*Sch. Gottlieb VPG* fia) és Slaby Gottfried bazini patikus

Weber Simon Lajos

sz. 1784, nyomdász; polg. 1815-, VPG 1830-; mh. 1849.

apja: *Weber Simon Péter VPG, tanácsnok*

házasságon kívül gyereke született Prickerné Gussmann Teréztől 1833-ban

keresztapa: *Czerva Dániel VPG kereskedő*

Weiss László

sz. 1796 k., Nagyszombat; vaskereskedő, testületi tag és polgár 1821-, VPG 1830-

apja: Gottfried polg. kereskedő

ház.: 1821. Mader Mária Karolina, *M. Tamás Ehrenreich VPG kereskedő* lánya

Wieland Tóbiás Gotthard

sz. 1729 k.; aranyverő, VPG 1787-; mh. 1801.

fia: *János Gotthard VPG*

Wieland János Gotthard

sz. 1774, Pozsony; aranyverő, VPG 1818-

apja: Tóbiás Gotthard *VPG aranyverő*

ház.: 1829. Berger Auguszta Henrietta, nyug. uradalmi tisztviselő lánya

keresztapa: *Kremer János Kristóf, VPG fogadós*

Wigand Károly Frigyes

sz. 1785 k., Göttingen; könyvárus, előbb Sopronban, pozsonyi polg. 1824-, VPG 1839-; mh. 1849.

apja: Frigyes parókakészítő

ház.: 1816. Kämmerer Erzsébet, polg. kereskedő lánya

fia: Károly könyvkereskedő

Würtzler János Gottlieb

sz. 1755, Pozsony; szücs, polg. 1777-, VPG 1793-; mh. 1838.

apja: *János Gottlieb VPG szücs*; rokona W. Sámuel bazini polgármester

ház.: 1777. Hoffmann Zsuzsanna Katalin, polg. pék lánya

keresztapa: Schönhofer János Ádám polg. patológus

veje: Hoppe Sámuel pesti kereskedő, *H. János VPG kefekötő fivére*

Würtzler János Gottfried

sz. 1780 k.; orvos, Pozsony tisztiorvosa (1816 után), tiszteletbeli polgár 1831-, VPG 1839-

apja: *János Gottlieb VPG szücs*

ház.: 1814. Tirtsch Krisztina Teréz, *T. Mihály VPG aranyműves* lánya

veje: Torkos Mihály Moson vármegye alispánja (!)

Zechmeister János Ádám

sz. 1729 k., Pozsony?; vaskereskedő, test. tag 1761-, a bányatermékek priv. királyi nagykereskedője, VPG 1771 előttől; mh. 1803.

apja: Mátyás polgár

ház.: 1762. Schwartzerl Rozina, polg. pék lánya

1801. Mader Anna Rozina, polg. kereskedő lánya (megözvegyülve Trentsánszky Ferenc pozsonyi lelkész felesége lett)

veje: *Habermayer Mátyás VPG nagykereskedő*

Zechmeister János György, id.

sz. 1755, Pozsony; vaskereskedő, testületi tag 1789-, VPG 1798-; mh. 1816.
apja: *János György VPG mézsáros*; nagybátyja: *Z. Ádám VPG nagykereskedő*
ház.: 1791. List Mária Zsuzsanna, polg. kereskedő lánya
fiai: *György VPG* és Eduárd, veje: Habermayer Ferenc, mindegyik polg. kereskedő; veje még Chially Miklós és Hesse Károly katonatisztek (katolikusok), *Lippert Károly Gottlob VPG könyvkötő*

Zechmeister János György, ifj.

sz. 1801, Pozsony; vaskereskedő, test. tag és polgár 1834-, VPG 1839-
apja: *János György VPG kereskedő*
keresztapa: *Lippert Károly Gottlob VPG könyvkötő*

Zendy Tóbiás

sz. 1756 k., Selmecebánya; vágottáru kereskedő, test. tag és polgár 1785-, VPG 1812-; mh. 1823.
apja: Tóbiás polg. magyar szabó
ház.: 1786. Pauer Zsófia Klára, *P. János VPG marhakereskedő* lánya
fiai: József és Henrik polg. kereskedők, utóbbi városi tisztviselő lett, egyik unokája Hajnik Károlyhoz, az alsóablai napló szerkesztőjéhez ment férjhez

Zetter János Gottlieb

sz. 1766, Pozsony; csizmadia, VPG 1815-; mh. 1843.
apja: Gergely polg. szőlőműves
ház.: 1787. Wechsler Erzsébet Rozina, polg. lakatos lánya
keresztapa: Geletneky Mihály Gottlieb szűcs
fia: Gottlieb teológiát tanul Göttingenben; vői: Ulicsny András és Szulyo Dániel polg. csizmadiák

Zimmermann János Gottlieb

sz. 1749 k., Danzig; ónöntő, VPG 1810-; mh. 1825.
apja: Kristóf polg. varga
ház.: 1788. Gemeinhardt Mária Erzsébet
fia: János Gottlieb polg. ónöntő; veje Hittmann Illés polg. esztergályos

Források és irodalom

Levéltári források

Archív Mesta Bratislavy (Pozsony város levéltára), Mesto Bratislava

- 2. a. Protocolla magistratuales (A városi tanács jegyzőkönyvei)
 - 2. e. Bürger-Buch (Polgárkönyv)
 - 3. d. Daňové knihy (Adókönyvek)
 - 8. Pozostalosti (Hagyatékok)
- Acta Electae Communitatis (A választott polgárság iratai)
Matriky Evangelický a. v. Jarský úrad-nemecký

Magyar Országos Levéltár

C. 49. Archivum Locumtenentiale, Departamentum civitatense (Helytartótanácsi levéltár, Városi osztály)

X. 7770 A német ajkú ág. hitv. ev. lelkeszség anyakönyvei

Egykorú nyomtatványok

- Ballus*, 1823 *Ballus, Paul*: Beschreibung der kön. Freistadt Pressburg und seine Umgebungen. Pressburg, 1823.
- Fényes*, 1843 *Fényes Elek*: Magyarországnak s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben. Pest, 1843.
- PAK 1812 Pressburger Adress-Kalender auf das Jahr 1812. Pressburg, é.n.
- PW 1840 Pressburger Wegweiser. Gemeinnütziger Geschäfts-Kalender für das Schalt-Jahr 1840. Pressburg, é.n.

Szakirodalom

- Bácskai*, 1971 *Bácskai Vera*: A mezővárosi önkormányzat a XV. században és a XVI. század elején. In: Tanulmányok a magyar helyi önkormányzat múltjából. Szerk.: Bónis György – Degré Alajos. Bp., 1971. 9–34. p.
- Bácskai*, 1989 *Bácskai Vera*: A vállalkozók előfutárai. Nagykereskedők a reformkori Pesten. Bp., 1989.
- Bácskai*, 2002 *Bácskai Vera*: Városok Magyarországon az iparosodás előtt. Bp., 2002.
- Corfield*, 1982 *Corfield, Penelope*: The Impact of English Towns, 1700–1800. Oxford, 1982.
- Csizmadia, 1979 Bürokrácia és közigazgatási reformok Magyarhonban. Szerk.: Csizmadia Andor. Bp., 1979.
- Forbat*, 1959 *Forbat, Eugen*: Dejiny Bratislavského obchodu v 18. a 19. storicí (1699–1873). Bratislava, 1959.
- Kiss*, 1971 *Kiss Mária*: Szombathely püspöki mezőváros tanácsa a XVII–XIX. században. In: Tanulmányok a magyar helyi önkormányzat múltjából. Szerk.: Bónis György – Degré Alajos. Bp., 1971. 117–143. p.
- Komoróczy*, 1971 *Komoróczy György*: Debrecen város képviselői rendszere a XVI–XVII. században. In: Tanulmányok a magyar helyi önkormányzat múltjából. Szerk.: Bónis György – Degré Alajos. Bp., 1971. 81–115. p.
- Nagy I.*, 1959 *Nagy István*: A választó polgárság testülete Budán a XVIII. században. In: Tanulmányok Budapest Múltjából, XIII. Bp., 1959. 139–166. p.
- Nagy L.*, 1975 *Nagy Lajos*: Igazgatás, politika [1790–1848]. In: Budapest története a török kiűzésétől a márciusi forradalomig. (= Budapest története III.) Szerk.: Kosáry Domokos. Bp., 1975. 427–472. p.
- Oszetzky*, 1935 *Oszetzky Dénes*: A hazai polgárság társadalmi problémái a rendiség felbomlásakor. Bp., 1935.

- Ö. Kovács, 2004 *Ö. Kovács József: Az újkori német társadalomtörténet útjai.* Debrecen, 2004.
- Sas, 1973 *Sas Andor: A koronázó város. A bécsi kongresszustól a nagy márciusig, 1815–1818.* Pozsony, 1973. (új kiadás: 1995)
- Schmall, 1899 *Schmall Lajos: Adalékok Budapest székes főváros történetéhez.* Bp., 1899.
- Stipta, 2000 *Stipta István: Miskolc igazgatásának és jogéletének jellegzetességei.* In: Miskolc története III. 1702–1847-ig. Szerk.: Fara-gó Tamás. Miskolc, 2000. 2. köt. 679–736. p.
- Tirnitz, 1971 *Tirnitz József: Sopron szabad királyi város külső tanácsa, 1526–1711.* In: Tanulmányok a magyar helyi önkormányzat múltjából. Szerk.: Bónis György – Degré Alajos. Bp., 1971. 53–79. p.
- Tóth, 1996 *Tóth Árpád: Hivatali szakszerűsödés és a rendi minták követése. Pest város tisztviselői a reformkorban.* In: Tanulmányok Bu-dapest Múltjából, XXV., 27–60. p.
- Tóth, 2000 *Tóth Árpád: A megőrzött presztízs. Pozsony rendi polgársága a XIX. század első felében.* In: A mesterség iskolája. Tanulmányok Bácskai Vera 70. születésnapjára. Szerk.: Bódy Zsombor – Mátay Mónika – Tóth Árpád. Bp., 2000. 151–175. p.
- Tóth, 2003 *Tóth Árpád: Polgárfelvételi stratégiák és a polgári cím vonze-reje Pozsonyban a 19. század első felében.* In: A szabad királyi városok a magyar történelemben. (Kézirat, megjelenés alatt)
- Vass, 1985 *Vass Előd: A város önkormányzata és gazdálkodása.* In: Sze-ged története. 2. köt. 1686–1849. Szerk.: Farkas József. Sze-ged, 1985. 515–595. p.
- Webb-Webb, 1963 *Webb, Sidney és Beatrice: The Development of English Local Government, 1689–1835.* Oxford University Press, 1963 (első megjelenés: 1922)